

MYLLYKOSKEN SEUDUN PAIKANNIMISTÄ

Mikään paikka ei saa nimeään sattumalta. Nimen takana on aina joku henkilö tai jokin ryhmä, joka nimen avulla haluaa erottaa paikan kaikista muista paikoista. Tavallisimmin nimi tulee jostakin paikkaa luonnehtivasta ominaispiirteestä, kuten koosta, muodosta, sijainnista, väristä, maaperästä, kasvillisuudesta tms. Varsin usein nimi liittyy johonkin henkilöön, taloon, tapaukseen tai vaikkapa johonkin toiseen paikkaan. Kaksiosaisissa nimissä jälkimmäinen osa määrittelee yleensä paikan lajin, esimerkiksi *Keltakangas*, *Pitkätkalliot*, *Rautakorpi*, *Mataroja*, *Enäjärvi* (enä-sanan merkitys on 'suuri'), *Koivusaari*, *Hasunkulma*, *Kaarlontie*, *Kotopellot*. Nimen alkuosan tehtäväksi jää näin paikan tarkempi luonnehdinta. Esimerkiksi Jäsperinjoen (ja samoin Ruotilan) *Myllykoski* tarkoitti alun perin koskea, johon oli rakennettu mylly. Mylly purettiin, mutta nimi jäi. Kymessä Viialan ja Ummeljoen välissä oleva *Nis(k)ankoskikin* eli *Valkeakoski* sai aikoinaan vesimyllyn takia uuden nimen *Myllykoski*. Siitä se siirtyi sahan, puuhiomon, rautatieaseman ja sittemmin koko taajaman nimeksi. Paikkakuntalaiset tuskin enää ajattelevat Myllykoskesta puhuessaan ensimmäiseksi myllyä ja koskea eivätkä liioin pidä *Saviniemeä* minään Kymen ja Sutelanjoen väliin jäävänä saviperäisenä niemenä.

Useat paikat on nimetty niihin liittyvän erikoisen tapauksen mukaan, mutta on myös sellaisia nimiä joiden alkuperää ei enää muisteta. Paikannimet ovat yleensäkin hyvin vanhoillisia: niitä käytetään vielä sittenkin, kun niiden pohjana olevien sanojen merkitys on unohtunut. Vaikka nimien perusosien määrä onkin rajallinen, on niissäkin muutamia sellaisia, joiden merkitys on unohtunut tai vain harvojen vanhusten muistin varassa.

Tällaisia ovat mm. *huoko* 'notkelma' (esim. *Viialan Viiahillanhuoko* ja *Hiirosenhuoko*, Ummeljoella lyhentynyt muodoksi *Kukonhuo*, *Kärphuo*, samanlainen lyhentymä lienee Viialan *Huo(n)mäki*), *huokama* 'notkelma' (esim. Saaramaan *Melkkosienhuokama*), *huoppi* 'ojaton peltotilkku; notko' (esim. Viialan Karjalankulman *Venjanhuoppi* ja *Kujanhuoppi*, Mämmälän *Huopinsuo* ja vanhassa kartassa esiintyvä Lika pohjan huopi" sekä Ahvion *Huopinmäki*), *oro* ja *orko* 'notkelma' (esim. Saveron *Saunaor(k)o*, Enäjärven *Kivioro* ja Hirvelän *Rappumännynor(k)o*). Niihin kuuluvat myös *pakka* 'mäki' (esim. Haapalan *Multapakka*, *Hietapakka* ja Ruotilan *Hoopakka*, *Tuorpakka*), *pekki* 'oja' (esim. Liikkalan *Isopekki* ja *Vähäpekki*), *ruukki* 'viljelysmaa, raivattu pelto' (esim. Sippolan kirkonkylän *Paavolanruukki*, Mämmälän *Vähäruukki* ja Ruotilan *Märköruukki*), *vataja* 'suosta raivattu pelto, ryynimäinen savimaa' (esim. Liikkalan *Kiviahonvataja*, Mämmälän *Nälkävataja* ja Ruotilan *Sakkovataja*), *viikki* 'landeke, kapeikko' (esim. Saareksen *Saarearviikki*) ja *äyry* 'jokeen viettävä rinne' (esim. Enäjärven *Ukonäyry* ja Liikkalan *Suonäyry*).

Pakka, *pekki*, *ruukki* ja *viikki* ovat ruotsalaislainoja, samoin esimerkiksi 'saarta, saareketta' tarkoittava *holmi* (esim. Ruotilan *Pilholmi*). Ruotsalaisperäisiä nimiä on erityisen runsaasti Ruotilassa ja Liikkalassa, jonkin verran muuallakin Sippolassa (esim. kirkonkylän *Piisyöri*). Ruotsalaisperäisten nimien aluetta on lähes koko Suomenlannan rannikko. Viron suuntaan viittaavat sellaiset nimet kuin Haapalan *Narvanpelto*, Sippolan kirkonkylän *Vironniitty* ja Muhniemen *Liivinmäki*, venäjän kielestä taas on lainattu Hirvelän *Setverttipolku*-nimen alkuosa (ven. *tsetvert'* 'neljännes (naula tms.)'; silmulaiset kulkivat Setverttipolkua kauppaan kahviostoksilleen), *Laakeri*, kumpuja ja kuoppia sisältävä alue Ruotilassa (ven. *lager'* 'leiri'), Sippolan kirkonkylän *Paritsametsä* (ven. *baris'* 'voitto, hyöty'), Muhniemen *Narikanpotsa*-pelto (*narikka* 'myyntikojuja sisältävä rakennus, käytetyn tavarain osto- ja myyntipaikka', vrt. ven. *na rynke'* 'torilla').

Jotkut paikannimet vaikuttavat selviltä, mutta eivät todellisuudessa olekaan sitä, miltä näyttävät. Esimerkiksi *aro* on useimpien mielestä kuiva tasanko, mutta Anjalankoskella ja muuallakin Kymenlaaksossa sen merkitys on aivan päinvastainen: kostea notkopaikka, esimerkiksi Viialan

Korpiaro, Mämmälän *Haaparo* ja *Vaahteraro*, Kaipiaisten *Vesaronsammalsuo* sekä Junkkarin *Hirvenkivenaro*. Hirvelän *Onneninäen*, Haapalan *Varparenonnenmäen* ja Saaramaan *Tiiskaronnenpeltojen* takana on 'notkoa, kurua' tarkoittava *onsi*-sana (taipuu kuten ponsi-sana) eikä sillä ole mitään tekemistä onni-sanalla, kuten helposti voisi luulla. Mämmälässä onkin tämän ajattelun pohjalta muodostettu virheelliset *Vaahteronni*, Liikkalassa *Korkeaonni* ja Ruotilassa *Keihäsonni*. Saaramaalla *onsi*-sana kuuluu vielä elävään kieleen, ja sieltä onkin merkitty oikein muodostetut nimet *Rakkulaons(i)* ja *Ruuppaanonsi*.

Kylännimi *Viiala* on tarinan mukaan saanut nimensä virolaisesta *Viia*-nimisestä orjasta, joka on ollut kylän ensimmäisiä asukkaita. Viian mukaan on saanut nimensä myös asemalta kaakkoon sijaitseva *Viiansillansuo*. Toisen tarinan mukaan Viialan ensimmäiset asukkaat olisivat olleet Paavo Hiironen ja hänen vaimonsa *Viiahilla*. Heidän asuinpaikkansa oli Juholanmäen takana. Muuan kourumainen syväne on saanut vaimon mukaan nimekseen *Viiahillanhuoko*. Lähellä on myös *Viiahillansuo*. Tarinat saattavat ainakin siltä osin perustua todellisuuteen, että *Viiala*-nimien takana on yleisestikin katsottu olevan henkilönnimen *Viia*. Henkilönnimeä *Viia* ja sen johdannaisia on esiintynyt paitsi Suomessa myös Virossa. Sen taustalla puolestaan voi olla Ruotsin suuntaan viittaavat henkilönnimet *Svia*, *Svea*. Kylännimeä *Viiala* tavataan erityisesti Lounais-Suomessa ja Hämeessä. Sippolan *Viiala* mainitaan jo keskiaikaisissa lähteissä.

Inkeröisten taajama on todennäköisesti saanut nimensä paperitehtaan kohdalla sijainneesta Inkeröisten talosta, joka Sippolan historian kirjoittajan Kirsti Hellgrenin mukaan puolestaan lienee saanut nimensä taloon 1650-luvulla isännäksi tulleen Jaakko Sipinpoika Ingeriuksen eli Irikeröisen mukaan. Sukunimen takana on nähtävästi heimonimi *inkeroinen*, t.s. Inkerinmaalta Mämmälään muuttaneita tulokkaita on yksinkertaisesti alettu kutsua Inkeröisiksi. E. A. Tunkelo arvelee, että Mämmälän uudet asukkaat ovat lähteneet Kymen lohivesille Inkerin Hevaan seudulta.

Ummeljoki on varsin merkillinen kylännimi, jolle ei tunneta selviä vastineita muualta. Sille on esitetty erilaisia kansanomaisia selityksiä, ns. kansanetymologioita alkaen ummistuvalta näyttävästä joesta peräti mystisiin *ummeli*-lintuihin (!) saakka. 1500-luvun asiakirjapöytäkirjoissa kylännimi *Ummeljoki* esiintyy useissakin asuissa: vuodelta 1562 *Umele*, *Wmmele*, *Wmmela*, "*I wmmwlioss*" (huom. ruotsin kielen prepositio ja suomen kielen sijapäätte!), vuodelta 1570 *wmilio*, *Wmmelio* (kahdesti) ja *wmelio*. Merkittävää on myös, että Anjalan historiassa mainitaan Ummeljoen rintamaan pohjoisrajana v. 1552 *Ummilanoja* (nyk. Sepänoja). Vanhimmissa asiakirjatiedoissa kylännimi ei siis esiinny kertaakaan *-joki*-päätteisenä, mikä voisi selittyä siitä, että ruotsinkielinen kirjuri on kuullut nimen vain taivutettuna (esim. *Ummeljos* tai *Ummeljoos*) eikä ole osannut muodostaa oikeaa perusmuotoa.

Pidän kuitenkin todennäköisempänä sitä, että nimi onkin ollut alkuaan *-io*-loppuinen (vrt. *Ahvio*). Tätä tukee myös nimen kansanomainen käyttö: esimerkiksi Anjalankosken murrekirjan kertojat käyttivät usein sellaisia muotoja kuin *Ummeljon pualel*, *Ummeljos*, *Ummeljoh* (= 'Ummeljokeen'), *tualt Ummeljost*. Jos *-joki*-loppu olisi kylännimessä alkuperäinen, olisi vanha kansa todennäköisesti käyttänyt ulkoisia paikallissijoja: *Ummeljoel* tai *Ummeljoel*, *Ummeljoelt*, *Ummeljoelle*, kuten nykyiset anjalankoskelaiset (vrt. vastaaviin kson kylännimiin taivutuksiin *Ravijoella*, *Enäjärvellä*, *Rautjärvellä* jne.). Arvelen *-joki*-lopun perustuvan siis väärin ymmärtämiseen. Aivan samanlaiseen väärinkäsitykseen perustuu myös naapuripitäjän *Elimäen* (alkuaan *Elimä*) nimessä esiintyvä *mäki*. Keskisen Kymenlaakson vanha kansa puhui vielä ainakin 1960-luvulla *Elimästä* tai *Elimmästä* eikä *Elimäestä*.

Jotkut nimet ovat varsin suppean piirin käytössä ja tiedossakin. Esimerkiksi Myllykosken Heikintien varressa oleva *Omenanmetsä* tuskin tunnetaan kovin laajalla alueella, ja vielä

harvemmat muistavat sen saaneen nimensä Sennen Omena-nimisestä lehmästä. Hiukan laajemmin muistettaneen *Piijuhaka* tai *Piijunhaka*, koska siellä oli Viialan Yläpään poikien ”urheilukenttä”. Nimi sai alkunsa Lauttojan *Piiju*-nimisestä hevosesta, jonka Kuopion kinoilta ostettu emäkin oli ollut Piiju. Emä puolestaan lienee saanut nimensä Vänrikki in tarinoiden Sandelsin ratsusta ("jalo kantoi häntä Bijou"). Ranskan *bijou* tarkoittaa mm. 'jalokiveä, korua, mestariteosta, sydänpäystä'.

Heikintien 1940- ja 1950-luvun nuorille *Lato* tarkoitti nimenomaan Metsärinteen latoa ja *Kivet* tiettyä Sutelanjoen rannassa olevaa kiviryhmää. Suuremmassa mitassa Lato ja Kivet voidaan rinnastaa *Kymeen*. Suomen kielessä *kymi* on hyvin vanha 'isoa mahtavaa jokea' tarkoittava sana. Muita mahtavia jokia ei lähistöllä ollut, joten Kymi-sanaan ei tarvinnut liittää mitään tarkennuksia. Verrattain myöhään - nähtävästi *kymi*-sanan merkityksen alkaessa jo unohtua - jotkut alkoivat käyttää *Kymen* jäljessä selittiivää *joki*-lisäystä. *Kymijoki*-sanassa on siis joki tavallaan kahteen kertaan. 'Jokijoki"-tyyppisiä paikannimiä, joissa unohtumassa olevaa sanaa selitetään tutummalla sanalla, on Anjalankoskella muitakin, esimerkiksi viialalaisten aikoinaan mämmäläläisille myymä Kymen *Salonsaari* (eli Pasilansaari, *sal* mm. 'suuri saari', vrt. *Kuutsalo*, *Kuorsalo*, *Soisalo*), Anjalan kirkonkylän *Pekinpuro* ja Ruotilan *Tanttapakanmäki*. Kymi-sanan vanhaa merkitystä eivät ilmeisesti tunne sellaiset toimittajat, jotka kirjoittavat, että Kymessä on niin ja niin monta kansanedustajaa.

Nimet voivat muuttua, kun olosuhteet muuttuvat. Hyvä esimerkki tästä on edellä ollut Niskankosken (ainakin Anjalan puolella siitä käytettiin myös Valkeakoski-nimeä) muuttuminen Myllykoskeksi. Kokonainen mäkikin voi kadota, kuten kävi Myllykosken työväentalon ja aseman välissä sijainneelle maidonlastausta varten tehdyille *Maitomäelle*. Ruoppauksen takia koki saman kohtalon Kymessä Myllykosken alapuolella ollut *Keskikoskikin*, ja unohtumassa taitaa olla myös läheinen *Lemmensaari* (entinen *Hiidensaari*), jonne pääsi aikoinaan Espiksen puoleiselta rannalta riippusilta pitkin.

Myllykosken paperitehtaan alapuolista rantaa tarkoittava *Espis* tulee 'ajoväylien välistä kävelypuistoa' merkitsevästä *esplanadi*-sanasta, vaikka se onkin lainattu slanginomaisessa asussa. Myös Korvenkylän piirileikkipaillekaa sanottiin Espikseksi. Nimistön muuttumisen kannalta onkin kiintoisaa seurata tällaisten slanginimien tai puhekielisten nimien yleistymistä. Espiksen ohella melko vanhoja ovat myös *Sutki* (= Sutelanjoki, joka on saanut nimensä Toikan tienoilla aikoinaan olleesta Sutelan talosta; joen vanha nimi on Tuomijoki), *Inksa* (= Inkeroinen), *Mäyrski* eli *Mäyski* eli *Mäykky* (= Mäyrämäki), *Haaruski* (= Haara(n)mäki) ja *Keltsu* (= Keltakangas, tavallisimmin kai kuitenkin Keltakankaan sairaalaa tarkoittamassa), uudempia nähdäkseni *Mylsä* (= Myllykoski) ja *Heppari* (= Hevosmäki).

Filosofian tohtori Matti Punttila on Myllykoskelta lähtöisin oleva suomen kielen tutkija, joka on kirjoittanut mm. Anjalankosken murrekirjan.

Lähteitä

Hellgren, Kirsti: Sippolan historia. Myllykoski 1957.

Kepsu, Saulo: Pohjois-Kymenlaakson kylännimet. SKST 367. Helsinki 1981. Kiviniemi, Eero:

Suomen partisiippinimistöä. SKST 295. Helsinki 1971. Mikkonen, Pirjo - Paikkala, Sirkka:

Suomalaiset sukunimet. Keuruu 1992. Oksanen, Eeva-Liisa: Anjalan historia. Myllykoski 1981.

Punttila, Matti: Anjalankosken murrekirja. SKST 489. Helsinki 1988.

Ummeljoesta ja muistakin paikannimistä. Anjalankosken Sanomat 3 1.12.1985. Tunkelo, E. A.:

Eräistä inkeriläisperäisistä Suomen paikannimistä. Kalevalaseuran

Vuosikirja 31 s. 138-144. 1951.

Vuorimaa, Aarne: Piirteitä Sippolan historiasta. Kansanvalistusseuran Kotiseutukuvauksia 26-30. Helsinki 1915.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkiston kokoelmat. Helsinki. Myllykoskelaisten puhelinhaastatteluja talvella 1997-98 (kiitokset erityisesti Jouko Huovilaile, Kaarina Rahikaiselle ja Riitta Töllille).